

GLB360 1 Pedagogikk og elevkunnskap 4, bacheloroppgave

Kandidat 24

Oppgaver	Oppgavetype	Vurdering	Status
i Informasjon	Dokument	Automatisk poengsum	Lever
1 Opplasting av bacheloroppgave	Filopplasting	Manuell poengsum	Lever
2 Opplasting av samtykkeskjema	Filopplasting	Manuell poengsum	Lever

GLB360 1 Pedagogikk og elevkunnskap 4, bacheloroppgave

Emnekode	GLB360	PDF opprettet	18.08.2016 11:02
Vurderingsform	GLB360	Opprettet av	Hilde Lyster
Starttidspunkt:	11.05.2016 08:45	Antall sider	37
Sluttidspunkt:	30.05.2016 13:45	Oppgaver inkludert	Ja
Sensurfrist	201606200000	Skriv ut automatisk rettede	Ja

Seksjon 1

Informasjon

Eksamensinformasjon:

[Eksamensinformasjon for innlevering](#)

Forside:

[Framsidedmal Bachelor-mal med Nord logo](#)

Samtykkeskjema:

[Samtykke til Nord universitets' bruk av prosjekt, kandidat bachelor og masteroppgaver](#)

Opplasting av bacheloroppgave

Opplasting bacheloroppgave

Last opp pdf.-filen her. Maks én fil.

BESVARELSE

Filopplasting

Filnavn	5208435_cand-5997151_5224938
Filtype	pdf
Filstørrelse	737.957 KB
Opplastingstid	29.05.2016 17:56:21

Neste side
Besvarelse
vedlagt

BACHELOROPPGAVE

Emnekode: GLB360

Navn: Thea Vikavoll

En litteraturstudie om mobbing og tidlig forebygging av mobbing.

A literature survey about bullying and early prevention of bullying.

Dato: 30.05.16

Totalt antall sider: 29

Forord

På disse knappe 3 årene ved Nord universitet i Levanger har jeg opplev og erfart så mye om det å være lærer og den utfordringen og gleden denne rollen utgjør. Personlig har jeg utviklet meg mer enn jeg noen gang skulle trodd, og veldig snart er jeg klar for å innta rollen som lærer. All den kunnskapen og erfaringen jeg har opparbeidet meg har vært verd det, og jeg har innsett at ansvar for egen læring har fått en ny betydning. Jeg føler nå at det pensumet vi har vært gjennom - og skal gjennom – ikke bare er viktig, men en nødvendighet, for meg og min utvikling mot å bli en best mulig pedagog.

Mobbing er et tema som er veldig personlig og sårt for meg. Som barneskoleelev valgte jeg, i samråd med mine foreldre, å bytte skole fordi jeg ikke lenger hadde noen glede eller lærelyst som følge av mobbingen jeg ble utsatt for. Så like før jula 2015, da vi skulle velge hvilke tema vi ville skrive bachelor om, hadde jeg mange tanker i hodet. Etter mange diskusjoner med meg selv fant jeg ut at å velge mobbing som tema ville gi meg en god mulighet til å fordype meg i et emne som er veldig relevant i dagens samfunn, og som vil følge meg videre inn i skolen og hjelpe meg som pedagog med å forebygge, oppdage og forhåpentligvis sette en stopper for eventuell mobbing som vil oppstå.

I begynnelsen av januar startet jeg prosessen med å finne bøker og lese meg opp på tema. Jeg lagde uendelig mange tankekart som har vært nyttige gjennom hele skriveprosessen. I slutten av februar følte jeg at hodet hadde fått litt tid til å tenke gjennom alt jeg hadde lest og dermed startet jeg å skrive. Litt etter litt skjønnte jeg at jeg hadde tatt meg vann over hodet med en alt for bred problemstilling. Med hjelp fra veileder fikk jeg spisset problemstillingen litt, noe som resulterte i endring av metode å gå ut fra. Jeg valgte å foreta meg en teoretisk studie i stedet for intervju, da denne metoden passet best for den endelige problemstillingen. Prosessen med å skrive denne bacheloren har vært preget av sterke inntrykk, glede, tristhet og noe motgang. Å grave seg ned i teoretiske bøker for å finne grunnlag for oppgaven har vært både tungt og lærerikt, men jeg føler nå at jeg sitter igjen med så mye mer enn jeg gjorde før jeg begynte prosessen.

Uten min veileder Tove Anita Fiskum hadde jeg nok ikke kommet i mål med denne oppgaven. Jeg vil takke for gode diskusjoner og råd, samt raske, men grundige og gode tilbakemeldinger. Samtidig vil jeg takke mine medstudenter for gode diskusjoner, hjelp og tips. Takk også til lærere som har kommet med innspill og hjulpet til med god litteratur. Til slutt vil jeg takke min mor for støtte og trøst, engasjement og motivasjon.

Levanger, mai 2015.

Thea Vikavoll

Sammendrag

Mobbing er et tema som er blitt veldig sentralt både i media, i politikken, på skolen og som forskningsgrunnlag. Hver dag går flere titalls tusen unge på skolen med en klump i magen, i frykt for å bli mobbet. Dette til tross for at opplæringsloven presiserer skolens oppgave i å arbeide for en mobbefri skole, og å tilrettelegg for at alle barn og unge skal oppleve et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring (Opplæringsloven, 2006).

Formålet med denne studien er å få en forståelse om hvordan man kan forebygge mobbing tidlig og hvorfor forebygging i en tidlig fase er viktig. Oppgaven som følger tar for seg begreper og teoretikere som er sentrale for problemstillingen. Begrepene mobbing, mobberen og den som mobbes, forebygging og konsekvenser har jeg valgt å ta med i oppgaven for utdype hva mobbing er, hvordan det kan oppdages, og hvordan det kan forebygges. Samtidig har jeg valgt å ha med seks teoretiske gruppepsykologiske perspektiver som en del av å kunne forstå ulike gruppesammenhenger i forhold til mobbing og mobbesituasjoner. Gjennom systematisk arbeid med å skille ut relevant teori har jeg kommet fram til interessante antagelser og forebyggende tiltak som kan støtte opp under både hvorfor forebygging er viktig, og hvordan en kan forebygge mobbing i en tidlig fase. Oppgaven inneholder ikke en fasit på hvordan man kan forebygge mobbing, men antakelser om hvordan man, ved å knytte forskjellige teorier og perspektiver sammen, kan få et overblikk over mulige forebyggende tiltak som kan hjelpe til i arbeidet med å stoppe mobbing.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	ii
Innholdsfortegnelse	iii
1.0 Innledning	1
2.0 Metode	2
2.1 Litteraturstudie	2
2.2 Innsamling av data	2
2.3 Kildekritikk og etiske betraktninger	2
3.0 Teori	3
3.1 Lover og regler knyttet til skolen.	3
3.2 Mobbing.	4
3.2.1 Mobberen og den som blir mobbet.	6
3.3 Noen teoretiske perspektiver på gruppepsykologi knyttet til mobbing.....	7
3.3.1 Innlæringsperspektivet	8
3.3.2 Det psykodynamiske perspektivet	9
3.3.3 Det kognitive perspektivet	10
3.3.4 Det interaksjonistiske perspektivet.....	10
3.3.5 Det systemteoretiske perspektivet	11
3.3.6 Det sosialkonstruktivistiske perspektivet	12
4.0 Hvorfor og hvordan forebygge i en tidlig fase?	13
4.1 Hvorfor forebygge i en tidlig fase?	13
4.1.2. Identitetsutvikling.....	15
4.2 Hvordan kan man forebygge mobbing tidlig?.....	16
4.1.1 Klasseledelse, klasse miljø og læringsmiljø.....	17
5.0 Oppsummering	20
Litteraturliste	23

1.0 Innledning

Mobbing er et samfunnsaktuelt tema, og har vært det siden det kom på banen som tema for forskning tidlig på 1970-tallet (Klepp & Aarø, 2009:346). En ser at det i senere tid har fått stor oppmerksomhet både i media og på den politiske agendaen, da som et utspring fra en økt interesse for fenomenet på forskningsfeltet. I dag finnes det utallige definisjoner på begrepet mobbing, med bakgrunn i at det ikke har kommet fram til noen enighet blant forskerne.

Alvorlige mobbesituasjoner i skolen og arbeidslivet har en tendens til å få stor oppmerksomhet i media, og siden de ulike formene for media når hundretusenvis av mennesker i Norge vil også interessen for emnet bli et aktuelt tema politisk sett. Med regjeringsskifte i 2013 ble Torbjørn Røe Isaksen innsatt som kunnskapsminister. Djupedalutvalget (NOU 2015:2, 2015), som er et utvalg satt av regjeringen som kommer med tiltak som skal redusere mobbing og bedre skolemiljøet, la frem nærmere 100 forslag til mobbetiltak i begynnelsen av 2015 (Mellingsæter & Svarstad, 2016). Det gikk over ett år før noen av forslagene ble vedtatt, og i løpet av de tre årene Høyre har regjert har det blitt gjort ufattelig lite knyttet til forebygging av mobbing og tiltak. Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen har likevel stått fram i media og kommet med uttalelser om tiltak og planer som skal forhindre mobbing, som for eksempel lovendringen om muligheten for at mobberen skal flytte skole.

Tidlig på 2000-tallet ble det satt inn tiltak i skolen for å forhindre mobbing, altså regjeringens manifest mot mobbing. Dette resulterte i at mange skoler fikk tilbud om tiltak som antimobbeprogrammene Olweus og SAF's Zero, og ut i fra *Skolemiljøundersøkelsen* som senter for atferdsforskning (SAF) begynte med i 1995 kan man etter den fjerde undersøkelsen i 2004 vise til en tydelig prosentnedgang i mobbing for de utvalgte skolene som deltok i undersøkelsen. Den femte undersøkelsen rapporterer at det fram til årsskiftet 2008-2009 var en markant nedgang i interessen for forebyggende tiltak mot mobbing, og prosentandelen gikk dermed opp igjen (Roland, 2008).

Imsen (2005:19) refererer til opplæringsloven og skriver at skolens oppgaver er å bidra til å oppdra elevene. Gjennom blant annet sosial oppdragelse, der elevenes holdninger til hverandre som medmennesker og mennesker i samfunnet læres, har skolen i oppgave å arbeide med verdier, holdningsdannelse og normer hos elevene på det personlige planet. I tillegg skal det arbeides med å formidle respekt for å tenke annerledes og med å tolerere andres kulturer.

Mobbing handler ofte om forskjellige typer makt. Makt er grunnleggende viktig for mennesker, på samme måte som tilhørighet er (Roland, 2015:80). Siden denne oppgaven ikke bygger på mobberen og den som mobbes, vil ikke maktbegrepet utdypes noe videre. Min problemstilling lyder som følger;

Hvorfor er det viktig med tidlig forebygging av mobbing og hvordan kan vi forebygge mobbing i en tidlig fase?

2.0 Metode

I begynnelsen av Januar 2016 var jeg fast bestemt på kvalitativ metode som grunnlag for oppgaven. Grunnen til dette var fordi at man i en kvalitativ metode går inn i en oppgave som et subjekt og forsker på emner som må tolkes ut fra sitt eget ståsted, man søker altså data som kan tolkes ut i fra relasjoner som er meningsfulle.

2.1 Litteraturstudie

Litteraturstudie som metode går ut på å finne, lese og tolke allerede eksisterende litteratur om emnet. En utfordring knyttet til denne metoden er å finne relevant litteratur og forskning som helst skal være av god kvalitet og av nyere datostempling. Problemstillingen jeg kom fram til krever en metode som gir meg mulighet til å gå dypere inn i forståelsen av emnet, og ut i fra dette valgte jeg en litteraturstudie med en hermeneutisk tilnærming. Blant en veldig stor mengde litteratur vil min evne som forsker vektlegges ved å få mening ut av utvalgte kilder, og ved å bruke allerede eksisterende forskning på feltet utfordres jeg i å tolke og forstå ulike typer fenomener. Fordelen med å velge litteraturstudie som metode er at man tar utgangspunkt i evidensbaserte resultater og ikke sin egen erfaringsbakgrunn. Samtidig kan tolkningen av ulike fenomen få en vitenskapelig virkning senere. Ved å bruke en litteraturstudie som metode må man konstant tenke over og vurdere kildenes validitet, dette med bakgrunn i at forfattere av bøkene som studeres er subjektivistiske individ som trekker konklusjoner ut fra sitt eget ståsted.

2.2 Innsamling av data

I denne litteraturstudien har jeg valgt å bruke en del pensumbøker fra utdanningsforløpet mitt. I tillegg har jeg brukt søketjenesten Oria, som lar meg søke i alle norske fag- og forskningsbibliotek. Bøkene jeg har valgt å ha med oppgaven fant jeg ved biblioteket ved Nord Universitet. Disse bøkene har jeg valgt ut på bakgrunn av problemstillingen, samtidig som noen av dem gir meg muligheten til å gå dypere inn i tema. Gjengående teoretisk materiale jeg har brukt er Imsen (2005), Roland (2014), Hwang og Nilsson (2015) og Schott og Søndergaard (2014), som i dybden gir godt grunnlag for forskning som er gjort på tema. I tillegg har jeg brukt søketjenestene «Retriver» og «Google Scholar», som har gidd meg mange gode resultat til nettsider, artikler, forum og rapporter.

2.3 Kildekritikk og etiske betraktninger

En forskningsetisk utfordring ved å ha en hermeneutisk tilnærming til oppgaven, er at jeg som forsker vil fortolke en allerede fortolket virkelighet (Giddens 1976, gjengitt etter Fangen, 2015). Med andre

ord vil det si at forskere har funnet og fortolket data som senere blir utgitt. Denne fortolkede dataen har jeg funnet og fortolket igjen ut i fra min forforståelse underveis i hele oppgaven.

I følge Buarøy (2015) vil kildekritikk si «[...] å vurdere kvaliteten på informasjonen du har funnet, i forhold til ditt behov, uavhengig av medium.» I oppgaven har jeg valgt å ikke ha med fakta eller forskning som ikke har en gjengående kilde, altså forskning som støttes opp av annen forskning. Mesteparten av oppgaven er hentet fra bøker der forfatteren er anerkjent for sin forskning på området, eller fra internettsider der forfatter og dato kommer tydelig fram i teksten. I tillegg har jeg tatt utgangspunkt i bøker og internettsider der forfatteren selv gjør bruk av kilder. Noen setninger i oppgaven er referert til som sekundærkilder, noe som er bevisst fra min side.

3.0 Teori

I dette kapitlet vil sentrale teoretikere og forskere presenteres, samt deres teorier. I tillegg vil det i korthet bli gjort rede for hvilke konsekvenser mobbing kan ha videre i livet. Olweus er en internasjonalt og nasjonalt kjent forsker i emnet mobbing, og hans funn og teorier i sin forskning vil bli brukt som teoretisk grunnlag videre i oppgaven. I tillegg vil nyere forskning på emnet bli presentert og brukt, samt teorier om gruppeperspektiver som et ledd i å forstå mobbing som en gruppeprosess. Begrepene mobbing, mobberen, den utsatte, forebygging og klassemiljø vil presenteres.

3.1 Lover og regler knyttet til skolen.

I *Prinsipper for opplæringen* i kunnskapsløftet utdypes og formuleres opplæringslovens føringer om skolens ansvar i å fremme et mangfoldig og respektert læringsfellesskap samt et inkluderende sosialt fellesskap. Her nevnes også skolens ansvar i opplæringen om å bidra til utvikling av toleranse, respekt, selvinnsett og identitet. I den generelle delen i kunnskapsløftet utdypes dette, blant annet ved at

Alle har et felles ansvar for læringsmiljø med omtanke for andres behov og respekt for læring. Både den enkeltes hverdag i skolen og muligheter senere i livet kan bli ødelagt hvis konflikt og uorden får sette sitt preg på miljøet.

(Saabye, 2015:20).

I Norge er alle skoler lovpålagt å ha en handlingsplan som et beredskap om mobbing skal oppstå. I tillegg skal alle skoler følge §9a i opplæringsloven der skolen er forpliktet til å arbeide for en skole som er mobbefri, og det står blant annet i opplæringsloven §9a-3 at «Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør» (Opplæringsloven, 2003).

I 2016 signerte statsminister Erna Solberg og FUG (Foreldreutvalget for grunnopplæringen) et nytt manifest mot mobbing, kalt *Partnerskap mot mobbing*. Manifest mot mobbing har eksistert siden

Bondevikregjeringen i 2002, og er ment som en forpliktelse for alle parter som deltar i å jobbe for et inkluderende oppvekst- og læringsmiljø (FUG, 2016).

3.2 Mobbing.

I 1983 ble en definisjon av hva mobbing er publisert av Dan Olweus og Erling Roland. Både nasjonalt og internasjonalt var sentrale forskere delvis enige om at dette var en passende definisjon (Ertesvåg, 2016), og denne er ofte brukt i dagen samfunn. I ettertid har Olweus lagt til noen forholdsregler for selv definisjonen, det må være en ubalanse i styrkeforholdet mellom mobberen og den som mobbes. Ut i fra dette kom Roland med sin definisjon på mobbing som delvis kan knyttes til Heinemanns teori. Denne definisjonen vil ligge til grunn i min oppgave og lyder slik «Mobbing er **fysiske** eller sosiale negative handlinger, som utføres gjentatte ganger over tid av en person eller flere sammen, og som kan rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen» (Roland, 2014:25).

Noen teoretikere, slik som for eksempel skolelegen Peter Paul Heinemann (1931-2003) definerte mobbing ut i fra sine observasjoner og funn i boken *Mobbing: gruppevold blant barn og voksne* (1973), og henter inspirasjon fra dyreforskeren Konrad Lorenz (Greiff, 2005:9, Roland 2014:17). Heinemann mente at atferden til mobberne var tilfeldig og reaktiv. Han mente altså at mobberne måtte provoseres for å utøve mobbing, og dermed ville mobbingen være tilfeldig på den måten at mobberen aldri mobbet før han ble provosert. Denne grunnforståelsen til Heinemann, altså at en i utgangspunktet fredelig gruppe blir forstyrrt av noen utenfra utløser en aggressiv atferd rettet mot den som forstyrrer (Roland, 2015:17, Heinemann 1973), har i senere tid blitt forstått som feil og erstattet av nyere forskning og teorier.

Dan Olweus (1931) er en svensk-norsk teoretiker som har brukt mye av sitt liv til å forske på mobbing. På 1970-tallet flyttet han fra Sverige til Bergen og tok utdanning der han ble professor i personlighetspsykologi. Ett av Olweus' første utgivelser var rapporten *Hakkekylling og skolebøller* (1974). Denne rapporten tok utgangspunkt i unge, svenske gutters aggresjon (Roland, 2014:17). Boka ble utgitt på engelsk og ble starten på et internasjonalt fokus rundt mobbing. Siden har Olweus vært aktiv på området, og gitt ut mange bøker, rapporter etc. Det første tiåret etter at boka *Hakkekylling og skolebøller* kom ut, fokuserte Olweus hovedsakelig på skoler og lokalmiljø som utgangspunkt i forekomsten av mobbing. Samtidig rettet han fokuset til plagernes- og mobbeofrenes personlighetstrekk og oppvekst (Roland, 2014:18). Hovedfunnet til Olweus var at aggressivitet er det som driver mobberne til å såre de i rundt seg, altså at aggressivitet var det personlighetstrekket som la grunnlaget for å kunne bli en potensiell mobber. Rundt 1980-tallet begynte han å se på årsaks mekanismer til atferden hos mobbere- og offer, og tok utgangspunkt i forskningsmaterialet han hadde funnet tidligere. Slik kunne han utdype og videreutvikle denne grunnforståelsen, som gikk ut på

at individer som kom fra hjem med bestemte, negative forhold hadde større sjanse for få stimuli som førte til økt aggressivitet (Roland, 2014:18).

Siden temaet mobbing kom på banen på 1970-tallet, har det raskt utviklet seg to retninger for studier om mobbing; sosialpsykologien og personlighetspsykologien. Heinemann startet forskningen på området og støttet seg til sosialpsykologien. Siden fulgte Dan Olweus (1931) og Anatol Pikas (1928) med sin forskning på ulike områder, Pikas med sin forståelse basert på Heinemanns funn, mens Olweus retter sitt blikk og utforsker de individuelle kjennetegn ved de som blir mobbet og de som plager (Heinemann, Olweus og Pikas referert i Roland, 2014:18). Samtidig kan en se at Olweus også har noen tanker ut fra Heinemanns funn; den aggresjonen og volden mobbingen innebærer.

Man kan påstå at forskningen på mobbing siden dets oppstart på 1970-tallet har vært preget av Dan Olweus' modell som forklarer skolemobbing i form av individuelle personlighetstrekk (Schott & Søndergaard, 2014:2). I modellen kommer det frem at personlighetstrekkene til en mobber består av en positiv holdning til voldsbruk, et behov for å dominere andre i mangel på empati for sine utvalgte, og at mobberen er både aggressiv og impulsiv. Den som er utsatt for mobbingen beskrives som passiv, usikker, svak, nervøs og underdanig (Schott & Søndergaard, 2014:2). I modellen til Olweus blir altså fokuset blant annet lagt på mobberen og den som utsettes for mobbing.

Boka *School Bullying. New Theories in Context* (2014) med redaktørene Schott og Søndergaard i spissen, er ment som en annen teoretisk innfallsvinkel til den forskningen om mobbing som har vært hovedfokuset i dagens samfunn, og viser til at nyere forskning med bidrag fra sosialpsykologer og sosiologer har utvidet synsfeltet og begynt å sett på mobbing som en sosial dynamikk (Schott & Søndergaard, 2014:2). Forfatterne av boka setter spørsmål ved tidligere funn og fokus i forskning, og spør om det er kunnskapen om å lære om mobberes og de som er utsatt for mobbing's personlighetstrekk som er det viktigste, eller om det i stedet kan være kunnskap om barns sosiale miljø sett fra de siste sosialøkologiske metoder som blir viktigst (Espelage and Swearer, 2004, gjengitt i Schott & Søndergaard, 2014:2).

Om mobbing er forstått som en skapelse ut av dynamikken i sosiale relasjoner og som en effekt av *intra-aktivitet* blant en rekke forskjellige krefter og prosesser, vil konseptene om mobbingen bli ganske viktig for å forstå problemet. I motsetning til modellen Olweus bygger på, vil individuelle kjennetegn og forutsetninger i en sosialøkologisk metode forstås som *intra-virkende* med en rekke andre krefter og prosesser (Schott & Søndergaard, 2014:2-3). På den måten vil det ligge flere prosesser bak mobbingen enn bare en enkelt slik Olweus mener, og det vil være flere ting som påvirker og ligger til grunn for mobbingen.

3.2.1 Mobberen og den som blir mobbet.

Det er flere teoretiske synsvinkler om mobbing. Imsen (2005) skriver på side 142 i sin bok *Elevens verden – innføring i pedagogisk psykologi* at en har en tendens til å fokusere mye på den som mobber og dermed tilskrive denne personen egenskaper som er typiske for den som mobber. Altså tilskrives personen personlighetsmessige og sosiale egenskaper som er typiske for alle som mobber. Tilsvarende gjør man dette også hos de som blir utsatt for mobbing. Man generaliserer typiske trekk hos mobber og den utsatte. På denne måten blir mobbing lagt til hver enkelt og problemet individualiseres.

Tendensene (for og mot) til de som mobber og de som blir utsatt for mobbing kan være mange. I Rolands bok *Mobbingens Psykologi – hva kan skolen gjøre?* (2014) påpekes det at verken klær, dialekt eller utseende spiller inn på om en blir et mulig subjekt for mobbing, selv om undersøkelser viser til at flesteparten av mennesker mener dette spiller en rolle. I dagens samfunn legges det mye fokus på kropp, utseende og det perfekte, og om en ikke fyller samfunnets krav om disse idealene vil en ut fra folketroen bli stemplet som annerledes. I hovedsak vil ikke det å være annerledes være en god nok grunn til at en blir mobbet (Roland, 2014:48), men om en allerede er utsatt for mobbing kan disse trekkene brukes av mobberen(e) som et ekstra påskudd for å påføre den utsatte smerte og ubehag.

Som tidligere nevnt forsket Olweus på unge, svenske gutters aggresjon. I tillegg så han på hjemmeforholdene til disse guttene, og undersøkte sider ved familiene som kunne være med å stimulere guttenes aggresjon. Konklusjonen han kom fram til var at aggresjon ble skapt ut av negative familieforhold (Roland, 2014:62). Her må det nevnes at Olweus ikke forsket på sammenhengen mellom mobbing av andre og familieforhold, men at det i senere forskning har blitt funnet indikasjon på at det er en sammenheng mellom familieforhold, aggresjon og mobbing. En elev som i oppveksten har erfart at han kan nå sine mål eller realisere seg selv gjennom aggressiv oppførsel har sannsynligvis ervervet aggresjon i sitt adferdsmønster. I skolen kan denne elevens atferd resultere i mobbing, med bakgrunn i en målorientert aggressivitet (Ertresvaag, 2006:32).

Det finnes to typer aggresjon; reaktiv og proaktiv. For å kunne finne potensielle løsninger på mobbeproblemer som oppstår er det viktig at en som lærer har kunnskaper om disse formene for aggresjon. Reaktiv aggresjon forutsetter en hindring som utløser aggressiviteten. Altså oppstår denne typen aggresjon som en gjengjeldelse for tidligere opplevd frustrasjon eller ved akutt opplevd frustrasjon. Denne frustrasjonen, eller hindringen, oppleves som negativt for personen i den aktuelle situasjonen og utløser følelser som sinne eller raseri (Ertresvaag, 2006:32). Hindringen trenger ikke å være en bestemt person. Det kan også være miljøet eller negative tanker som er fremtredende. I en situasjon der miljøet eller mentalitet spiller inn, vil personen velge seg ut et tilfeldig offer å ta ut aggresjonen på (Ertresvaag, 2006:32-33).

Proaktiv aggresjon er brukt som en målrettet aggressiv atferd i form av uprovoserte eller spontane aggressive handlinger (Ertresvaag, 2006:33). I motsetning til reaktiv aggresjon, handler proaktiv aggresjon om bevisste handlinger gjort av mobber for å oppnå et mål, også kalt instrumentell aggresjon (Roland, 2014:57-58). I en situasjon trenger ikke personen som er aggressiv å ønske å skade sitt offer, men gjør bruk av sin aggressivitet som en måte for å oppnå en ønsket verdi. Med andre ord kan en si at proaktive aggressive personer er drevet av indre forventninger til fremtidige mål (Ertresvaag, 2006:33). Utløsende faktorer for mobbing kan knyttes til miljøet i skolegården. I følge en artikkel på Forskning.no viser undersøkelser at mobbesituasjoner reduseres ved skoler som har store, fine uteområder med mange innslag av natur og grønt (Hjukse, 2004).

I årenes løp er det blitt gjennomført en rekke undersøkelser for å finne ut om mobbing kan påvirke elevenes selvbilde. Gjennomsnittlig er de som er utsatt eller har blitt utsatt for mobbing et dårligere selvbilde enn de som ikke har blitt det. Mobbing, indirekte eller direkte over lengre tid vil føre til at den utsatte føler seg lite verdsatt fordi han eller hun stadig får høre anklagelser, eller blir utestengt fra resten av gruppen og til slutt begynner å tro på at det mobberen(e) sier eller gjør er sant. De som mobber har, ut i fra undersøkelser som er gjort, ikke noe høyere selvbilde enn gjennomsnittet, de ligger heller litt under. Det interessante er at plagerne har et uoppnåelig ideal om selvbilde, og ut i fra Olweus' undersøkelse gjaldt dette spesielt i dominerende situasjoner (Roland, 2014:50-51).

Forskning viser til at de som blir mobbet, ofte utvikler frykt og angst. Ved å bli mobbet over en lengre periode vil den utsatte oppleve å knytte negative assosiasjoner til disse personene, som kan ende i sosialt ubehag ovenfor andre barn og voksne. Resultatet blir en person med generell angst (Roland, 2014:51). Forskning viser også at personer som er utsatt for mobbing, har større sannsynlighet for å utvikle depresjoner enn andre barn og unge (Arseneault et al. 2010, Björkqvist et al. 1982, Roland 2002a, gjengitt i Roland, 2014:51). En undersøkelse gjort av Universitetet i Stavanger opplyser at 33 prosent av 963 skoleelever som oppga at de hadde blitt mobbet, viste tegn til PTSD-symptomer. PTSD-symptomer oversettes til norsk som posttraumatisk stresslidelse og forklares som minner om vonde opplevelser, personer og steder som er fortrent og dukker opp igjen i ettertid og som fører til fysisk stress (Halsan, 2012). I mange tilfeller der en alvorlig mobbesituasjon har pågått over lengre tid får den utsatte hjelp og støtt fra omsorgsfulle personer. I mange tilfeller forsvinner også denne støtten for tidlig, noe som gir større mulighet for at barnet utvikler PTSD-symptomer.

3.3 Noen teoretiske perspektiver på gruppepsykologi knyttet til mobbing.

Som en god pedagog er det viktig å kunne ha noe kunnskaper om hva som kan utløse mobbing. Siden mobbing alltid omfatter mer enn en person, vil det være relevant for denne oppgaven å gjøre rede for noen sentrale teorier om gruppeperspektiv for å kunne identifisere, og dermed forebygge mobbing i

en tidlig fase. Perspektivene som blir presentert nedenfor vil hovedsakelig komme fra bøkene *Gruppsykologi. En innføring i gruppsykologiske prosesser i barnehage, skole og fritid* (2015) av Hwang og Nilsson og *Elevens verden* (2005) av Imsen. De tre først perspektivene rettes hovedsakelig mot enkeltindividets rolle i en gruppe, mens de tre siste omhandler hvordan en kan se på grupper som én helhet.

3.3.1 Innlæringsperspektivet

I dette teoretiske perspektivet handler det om å studere hvordan mennesker tilegner seg kunnskap, menneskers identitetssøken og reaksjonene til menneskene rundt et annet menneskes handling. Med behaviorisme som grunntanke rettes fokuset til menneskets sosiale atferd som et resultat av påvirkning av miljøet rundt. En ser stimulus i sammenheng med respons, og gjennom observasjon finner man en forklaring på hvorfor oppførselen til mennesker er slik den er i en gruppesammenheng. Dette er utgangspunktet for et innlæringsperspektiv (Hwang & Nilsson, 2015:213).

Når et individ i en gruppe opplever at sin atferd belønnes, vil naturligvis dette individet fortsette å te seg på samme måte. Om tilfellet derimot er omvendt, kan det resultere i at individet blir frustrert og dermed aggressiv ovenfor de resterende individene i gruppen. Om aggresjonen fører til at individet får det som han eller hun vil, vil aggresjonen føre til en følelse av belønning, noe som igjen vil ende i at individet fortsetter å være aggressiv (Hwang & Nilsson, 2015:213).

Observasjonslæring, også kalt modellæring, er sentrale stikkord i innlæringsperspektivet. Forskere har funnet ut at spesielt barn, gjennom observasjon og uten direkte forsterkninger, kan endre oppførselen og på den måten ta etter spesielt voksnes atferd. Som regel er det de personene barna ser opp til og vil ligne på som danner utgangspunktet for endret atferd (Hwang & Nilsson, 2015:214). Men det trenger ikke alltid være voksne barna tar etter, de kan ta etter hverandre også. For eksempel om en elev i en gitt klasse ofte er urolig kan de andre elevene ta etter denne personen, noe som kan resultere i en klasse som ofte virker bråkete.

Med andre ord kan man si at innlæringsperspektivet handler om at lært atferd skjer gjennom observasjon og imitasjon, og her er forskeren Albert Bandura sentral på området med sin sosial-kognitiv læringsteori. Han mente at et individs ytre atferd ikke var like viktig i læringsprosessen, siden barnet tar etter og lærer det han har sett eller sett at andre har gjort (Imsen, 2005:186). Lært atferd i den moralske oppdragelsen til et barn har en tendens i å vare, om ikke mønsteret i belønning-respons brytes eller endres. Bandura var åpen for innspill av andre læringsformer, og fokuserte dermed ikke bare på læring gjennom stimulus og respons, men også sin egen teori om læring gjennom imitasjon og observasjon.

Et perspektiv som bygger på innlæringsteorien er *utbytteperspektivet* (Hwang & Nilsson, 2015:215). Mennesker er rasjonelle og søkende vesener, og utbytteperspektivet handler blant annet om menneskers søken etter å maksimere sine gevinster gjennom sosialisering med andre mennesker, som for eksempel i en gruppe (Festinger, 1980, gjengitt etter Hwang & Nilsson, 2015:215). Her er det snakk om gevinster, men også kostnader. For å sette det helt på spissen handler utbytteperspektivet om enkeltmenneskets krav om rettferdighet, gjengjeld og søken etter gevinster i gruppesammenheng. Oppfatningen her er at man utfører handlinger med bakgrunn i hva man synes man fortjener. Altså handler det om at mennesker får som fortjent ut i fra sin atferd og sine handlinger.

3.3.2 Det psykodynamiske perspektivet

Det psykodynamiske perspektivet springer ut fra Sigmund Freuds psykoanalytiske teori. Kort forklart handler dette perspektivet om enkeltindividets indre, og ikke om hendelser som oppstår mellom individer i en gruppe sånn sett. Likevel har dette perspektivet en plass i det gruppepsykologiske; vår erfaringsbakgrunn påvirker ubevisst hvordan vi som enkeltindivider opptrer og reagerer i samhandling med andre individer. Menneskers atferd som styres ubevisst av motiver og drifter er altså oppfatningen i en psykodynamisk tilnærming (Hwang & Nilssen, 2015:218).

En annen innfallsvinkel for det psykodynamiske perspektivet er *forsvarsmekanismer*. Opplevelser og atferd til et enkeltindivid i en aktuell situasjon påvirkes av tidligere erfaringer (Hwang & Nilsson, 2015:218). For å redusere indre og ytre påkjenninger og følelser som er ubehagelige, og for å håndtere følelsesmessige konflikter vil enkeltindividet ubevisst gjøre bruk av forsvarsmekanismer (Malt, 2009) som for eksempel rasjonalisering, regresjon, fortrenging, fornektelse, forskyvning og projeksjon. I en mobbesituasjon gjør både den som mobber og den som bli mobbet bruk av forsvarsmekanismer. Mobberen rasjonaliserer gjerne ved å skjule eller prøve å bortforklare det som nettopp har skjedd (Hwang & Nilsson, 2015:219). Ved projeksjon legger man sin aggresjon, tanker eller følelser over på andre fremfor å akseptere det selv. Når fornektning oppstår er det et resultat av å ikke akseptere for bevisstheten at noe ubehagelig har skjedd. Forsvarsmekanismen fortrenging gjør at personen utelukker opplevelser fra sin egen erindring på en slik måte at han eller hun ikke husker bevisst det som skjedde. Siden det ikke er mulig å fortrenge absolutt alt vil mest trolig følelser eller angst forekomme i situasjoner som oppleves like med den som er fortrenget. Forskyving oppstår når man tar ut sin frustrasjon på utenforstående individ, i stedet for å ta det opp med den det gjelder. Barn bruker ofte forsvarsmekanismen regresjon, ved å oppføre seg yngre enn det de egentlig er. Dette gjøres blant annet som et ønske om å unngå økende mengder krav (Malt 2009, Sirnes 2015).

Funksjonen forsvarsmekanismene har, er å gjøre om virkeligheten i situasjoner vi har opplevd som vanskelige, eller tabber vi har begått, til en virkelighet som er mer akseptabel (Hwang & Nilsson,

2015:220). Overdreven bruk av forsvarsmekanismer kan derimot resultere i utvikling av psykiske lidelser. Overdreven bruk og for sterke forsvarsmekanismer kan være ødeleggende for barns utvikling (Sirnes, 2015,02.02).

3.3.3 Det kognitive perspektivet

Den konstruktivistiske teorien bryter med en lang tradisjon når det kommer til hvordan mennesker tilegner seg kunnskap. Innen et konstruktivistisk syn ser man på mennesket som et tenkende vesen, der mennesket ikke har noe annet valg enn å konstruere sin egen kunnskap ut fra erfaringer en gjør seg (Glaserfeld, 1995, gjengitt i Imsen, 2005:38). Jean Piaget utviklet en teori som kalles *kognitiv konstruktivisme*, som baseres på interaksjonen mellom omverdenen og enkeltindividet som gjennom prosesser skaffer seg en mening i en tilværelse (Imsen, 2005:39). Med andre ord kan en si at man i et kognitivt perspektiv ser på utviklingen av enkeltindividets tankeprosesser og hvordan disse påvirker menneskets oppfatning av virkeligheten, som resulterer i hvordan mennesket oppfører seg. Her er det altså snakk om hvordan enkeltindividets tanker og opplevelser utformes og utvikles i en gruppesammenheng, og hvordan dette igjen påvirker individets atferd (Hwang & Nilsson, 2015:220).

3.3.4 Det interaksjonistiske perspektivet

En viktig tilnærming innenfor gruppepsykologien er det interaksjonistiske perspektivet. Dette kan begrunnes med at perspektivet fokuserer på samhandlingen som oppstår mellom mennesker gjennom kommunikasjon, handling og relasjon. Et sentralt punkt for dette perspektivet er at mennesker handler ut fra hvordan de tror andre oppfatter dem, og hvordan selvfølelsen og selvbildet til den enkelte påvirkes av kommunikasjonen som oppstår i en gruppesituasjon (Hwang & Nilsson, 2015:223).

Georg Herbert Meads teori om symbolsk interaksjonisme ligger bak det interaksjonistiske perspektivet. Hovedpoenget i Meads teori er at enkeltindividet observerer seg selv gjennom andre menneskers perspektiv. Med andre ord kan en si at enkeltindividet ser seg selv indirekte gjennom andre menneskers reaksjoner. Dette blir også kalt *speilingsteori* (Imsen, 2005:419). Mead mener også at selvfølelsen som oppstår i kommunikasjon med andre ikke er statisk. Man kan tilegne seg en god selvfølelse på ett punkt, mens man i en annen kommunikasjonssituasjon kan erfare og få svekket selvfølelsen. Det er hovedsakelig *signifikante andre* (Imsen, 2005:420) som gjør mest inntrykk på enkeltindividets selvilde og selvfølelse, og med signifikante andre menes personer som står en nær. På den måten vil det gjøre mest vondt å bli sviktet av en person du har nær, enn en person du nesten ikke kjenner.

Rolletaking kommer som en teori knyttet både til teorien om interaksjonisme og innlæringsteori. Her menes det at individenes atferd styres av sosiale omgivelser, der individene trer inn i ulike sosiale roller (Merton, 1968, gjengitt i Hwang & Nilsson, 2015:224). Relasjoner kan spille inn på hvordan en opptrer

i sin rolle, samt forventninger og ulike former for makt. Mobbing kan lett oppstå når et eller flere individer eller lignende for å tilegne seg makt, og med den relasjonen som oppstår innad i en gruppe kan også den personen som leder gruppen påvirke eller sette krav til andre i gruppen med og for eksempel oppfordre til mobbing. For at en mobbesituasjon skal oppstå stilles det krav om at det må være minst to roller i situasjonen; mobberen og den som blir mobbet. Disse rollene avhenger av hverandre, siden en mobber ikke kan kalles en mobber uten at det finnes en som er utsatt for mobbingen og vice versa (Ertresvaag, 2006:37). Selvbilde kommer også inn her, da med tanke på hvordan en selv oppfatter seg i sin rolle, og hvordan andre oppfatter og reagerer på den enkeltes rolleatferd (Hwang & Nilsson, 2015:224). I en mobbesituasjon vil den som utfører mobbingen ha en rolle som mobber og bli oppfattet av individer rundt. Individenes reaksjon spiller en stor rolle med tanke på hvordan mobbingen vil foregå; om den vil vedvare eller avsluttes. En viktig faktor i arbeidet med å forebygge mobbing er tilskuernes roller, helst før, men også underveis i en mobbesituasjon mener jeg.

3.3.5 Det systemteoretiske perspektivet

Biologen Ludwig von Bertalanffy (referert i Hwang og Nilsson, 2015) kom med en formulering som innenfor gruppepsykologi kalles systemteori. Denne formuleringen går ut på hvordan en gruppe, et individ, en organisasjon eller et samfunn, som består av ulike deler, virker sammen med hverandre (Hwang & Nilsson, 2015:225). «Helheten oppfattes som noe mer enn bare summen av delene, og når én del (eller helheten) endres, påvirkes også de andre.» (Hwang & Nilsson, 2015:225). I en sildestim ser man for eksempel at alle fiskene beveger seg synkront og holder sammen som en gruppe – eller stim – uten en utnevnt «lederfisk». Med andre ord kan en altså si at i en systemteoretisk tilnærming vil ting koordinere seg selv, i og med at alle påvirker alle.

Balanse er et sentralt ord i en systemteoretisk tilnærming. Selv om man i dette perspektivet ser på en gruppe som foranderlig med gjensidig påvirkning innad i gruppen, vil det oppstå motstand når noe blir forsøkt endret. For eksempel vil det oppstå ubalanse i en gruppe om en uformell leder blir kritisert av et gruppe medlem, og systemet vil da strebe etter å gjenopprette balansen, for eksempel ved at et annet gruppe medlem støtter lederen eller motsier personen som kom med kritikken (Hwang & Nilsson, 2015:225).

En ser bort i fra enkeltindividets egenskaper i systemteorien. I stedet velger man å fokusere på handlingen som forekommer i gruppen gjennom samspillet mellom medlemmene og deres oppfatning. Om et problem oppstår i gruppen er den altså ikke skapt av et enkelt individ, men av gruppen som helhet, og for å finne en løsning på problemet i gruppen vil endring i samspillmønsteret kreves. Dette fordi systemteorien fokuserer på kommunikasjonen og relasjonen i gruppen, og ikke på

hvert medlems individuelle egenskaper (Hwang & Nilsson, 2015:225-226). Systemteorien er veldig sentral når det kommer til relasjonen som oppstår mellom en slik negativ fellesorientering og den som blir mobbet, dette fordi plagerne vil oppleve en felles tilhørighet akkurat i det de utfører negative handlinger på den utsatte (Roland og Idsøe 2001, gjengitt i Roland 2014:80).

Sirkulær og lineær årsakstenkning baseres på oppfatning og reaksjoner ut i fra årsak og virkning. Innen systemteori er årsakstenkningen sirkulær, noe som vil si at det er en gjensidig påvirkning der en svært sjelden kan fastslå hva som er virkning og årsak. Igjen handler det om balanse; for eksempel hvis en person i en gruppe på to snakker mye, kan det være at den andre personen snakker lite og er sånn av natur. Samtidig kan det være at den andre personen snakker lite nettopp fordi den først snakker mye, og at person to da ikke kommer til (Hwang & Nilsson, 2015:226).

3.3.6 Det sosialkonstruktivistiske perspektivet

Det sosialkonstruktivistiske perspektivet er en tilnærming som er relativt ny innen samfunnsvitenskapen, og kalles gjerne *sosialkonstruktivisme*. Delvis som en reaksjon på tidligere tradisjonelle psykologiske tilnærminger ble det sosialkonstruktivistiske synet utviklet som en motsetning til det å se utviklingen som noe objektivt. Denne sosialkonstruktivistiske tilnærmingen motsier at utviklingen er objektiv fordi en person stadig er i utvikling, og identiteten til hver enkelt endres, konstrueres og omkonstrueres i takt med nye erfaringer en gjør seg. I et sosialkonstruktivistisk perspektiv vil identiteten skapes i sosiale omgivelser som en del av identitetsutviklingen (Hwang & Nilsson, 2015:226).

Som barn vokser man opp med bestemte sosiale betydninger- og relasjoner som er absolutte i en sosial sammenheng. Ta for eksempel en prest; han eller hun må leve og handle ut i fra verdier og oppfatninger samfunnet har satt for denne rollen. Det samme gjelder eventuelle barn presten vil få. Sosiale betydninger og sosiale relasjoner vil altså ligge til grunn for hvordan bestemte roller, slik som for eksempel presten og hans eller hennes barn, skal opptre i en sosial sammenheng. Ofte vil de som er barn av bestemte samfunnsrettede roller bli omtalt i samfunnet med kallenavn, som for eksempel «prestebarn», «lærerbar», barn av politi og så videre. Å tillegge disse personene egenskaper ut fra fordommer man har kalles stigmatisering. En kategoriserer grupper ut i fra menneskelige karakteristika knyttet til stereotypiske forståelser som fører til differensiering (Goffman, 2009:22, gjengitt i Duun, 2015:12).

Roland nevner kollektiv antagonisme i boken *Mobbingens psykologi* (2014), som kan knyttes til sosialkonstruktivisme. Her er det snakk om grupper som samles og går mot et annet individ for å skape et skille mellom «oss» og «de andre», altså det positive mot det negative. I en slik gruppe vil det oppstå en negativ intensitet om bekreftelse som vil føles utrygg. En vedvarende energi vil oppstå innad i

gruppen, men vil være avhengig av å ha ytre motstandere for å oppleves som bra (Roland, 2014:79-80).

4.0 Hvorfor og hvordan forebygge i en tidlig fase?

Teorien som ligger under teorikapittelet kan knyttes til hvordan en kan oppdage og forstå mobbing og hvordan en kan forebygge og behandle mobbing. I dette kapitelet vil jeg prøve å sette noe teori opp mot hverandre, sammenligne noe teori, samt dra linjer mellom teori og perspektiv for å finne ut hvorfor tidlig forebygging av mobbing er viktig og hvordan en kan forebygge mobbing tidlig.

4.1 Hvorfor forebygge i en tidlig fase?

Identitet som begrep blir sentral når man skal beskrive psykososial utvikling hos barn og for å forstå en ungdoms situasjon (Imsen, 2005:433). Identitetsutforskning, som er et aspekt ved Arnetts identitetsutvikling (jfr. 4.1.2), sier noe om at man er spesielt sårbar for gruppepåvirkning i prosessen med å finne seg selv. Om man opplever å bli mobbet, eller blir påvirket til å ta del i mobbing, vil det gå utover selvfølelsen til den enkelte. Ut i fra teori vet jeg at selvfølelsen er en stor del av identiteten, der den i rett miljø vil oppleves som positiv, men i feil miljø vil utvikles og bli negativ, spesielt for de som utsettes for mobbingen. For å hindre at blant annet selvfølelsen tar skade, vil det absolutt være viktig å forebygge tidlig slik at mobbingen sannsynligvis ikke oppstår.

Mobbing er skadelig og kan i verste fall ødelegge et menneske både psykisk og fysisk. Som nevnt i kapittel 3.2.1 vil mobbing over lengre tid føre til at den utsatte får en feil selvoppfatning og en følelse av og ikke høre til. Negative anklager vil til slutt resultere i at eleven ikke lenger vet hva som er sant om seg selv eller ikke, og vil være med å påvirke elevens tankegang videre i livet. I tillegg vet jeg at elever som utsettes for grov mobbing har større sannsynlighet for å utvikle depresjoner enn andre. I kapittel 3.3.2 under det psykodynamiske perspektivet kom betegnelsen forsvarsmekanismer inn. For å dra en sammenheng til konsekvenser av mobbing, vil forsvarsmekanismen som kalles fortrengeing opptre i situasjoner som oppleves som vanskelige, slik at man kan leve i en virkelighet som er mer akseptabel. I en mobbesituasjon vil ofte den som utsettes for mobbingen fortrenge virkeligheten. Resultater fra forskning viser at mange unge har tydelige PTSD-symptomer som en konsekvens av mobbing, og ut i fra mitt ståsted vil jeg si at disse symptomene er tegn på forsvarsmekanismer som har blitt brukt som forsvar mot grove mobbesituasjoner. Senere i livet har altså disse forsvarsmekanismene blitt innhentet av PTSD-symptomer, og personene det gjelder vil oppleve en virkelighet fylt med stress og uro. I tillegg vet jeg ut i fra teori at overdreven bruk av forsvarsmekanismer kan oppstå som en konsekvens av mobbing. For mange barn vil alvorlige overgrep som mobbing faktisk er ofte bli sett på som en stor krise i livet deres. Jo oftere barnet blir mobbet, jo større sjanse er det for at barnet tar i bruk og utvikler stadig sterkere forsvarsmekanismer.

Som tidligere nevnt i kapittel 3.3.1 om innlæringsperspektivet, sier utbytteperspektivet noe om menneskers søken etter økt gevinst gjennom sosialisering. Ofte oppdager man som lærer at enkeltelever har en tendens til å vises litt mer i klassen, og ofte ser man tydelige «lederroller» i elevgrupper. For å dra en kobling til gevinster i en gruppesammenheng vil jeg her dra inn erfaringer fra egen praksis. En jentegruppe har ofte en leder. Det er denne jenta som bestemmer hvem som får være med i gruppen, og hvem som skal utestenges. For å beholde sin plass i gruppa som enkeltindivid vil det oppstå en form for konkurranse om anerkjennelse fra de andre individene i gruppa. Frykten for å ikke få være en del av gjengen, og dermed muligens et utsatt individ for mobbing, resulterer i at enkeltindividene gjør hva som helst for å beholde sin plass. Som en del av en gruppe kan de oppleve å få tilfredsstilt behov som for eksempel tilhørighet og bekreftelse, men også tape ved å bli snakket negativt om og føle at de andre ikke verdsetter deg (Hwang & Nilsson, 2015:216). Jenta som har tittelen leder vil oppnå mange gevinster på å bruke sine gruppemedlemmer som marionettdukker for å oppnå det hun selv vil. I tillegg vil de resterende medlemmene av gruppa oppleve gevinster i form av å være en del av den «populære» gjengen.

Et annet perspektiv som er relevant å ha kunnskap om og som forklarer hvorfor forebygging er viktig, er det systemteoretiske perspektivet. Igjen viser jeg til jentegrupper, der jeg har dannet meg et bilde over hvordan mobbing mellom gutter og hvordan mobbing mellom jenter utspiller seg. Basert på mine opplevelser og min oppfatning, vil jeg påstå at mobbing mellom jenter er mest sårt. Min oppfatning fra selv og bli mobbet, og fra det jeg har sett i praksis viser til at jenter er mer utspekulerte og er flinkere til å skjule mobbingen. Ofte spilles det et spill innad i gruppen, der en jente er utsatt uten at hun er bevisst det selv. På den måten oppstår det en falsk relasjon mellom jenta og resten av gruppen, og når mobbingen da tiltrår vil det være ekstra sårt for den jenta som trodde hun hadde en tilhørighet og nær relasjon med de i gruppen.

Dette eksemplet kan også knyttes til det interaksjonistiske perspektivet og Meads teori om symbolsk interaksjonisme. Jenta som trodde hun hadde tilhørighet i gruppa har knyttet en nær relasjon til medlemmene i gruppa, som kan betegnes som signifikante andre. Hun speiler seg selv gjennom de andre og oppfatter seg selv som et medlem i gruppa. Når disse nære personene da endrer oppførsel og stenger ut jenta, vil dette oppleves som et svik som vil spille inn på hvordan jenta oppfatter seg selv i senere situasjoner.

Å forhindre at det oppstår slike situasjoner som eksemplene over er viktig fordi det går utover enkeltmenneskers evne til å bygge tillitt og nære relasjoner til andre. Samtidig vil det i situasjoner som ovenfor gå på bekostning av den enkeltes oppfatning av egenverdi og selvfølelse. I tillegg vil elever, som i det første eksempelet, utvikle en konstant uro og frykt for å ikke høre til, og en higen etter å

være noe annet enn et avvik. Under opplæringslovens kapittel 9, er skolen lovpålagt å arbeide for en mobbefri skole (Opplæringslova, 2003), og gjennom forebyggende tiltak vil situasjoner som eksemplene over, og andre mobbesituasjoner forhåpentligvis ikke oppstå.

I det første eksemplet over viste jeg til en tydelig gruppeleder. Det andre eksemplet er sett fra et systemteoretisk perspektiv, der jeg ut i fra teori vet at det ikke finnes noen tydelig gruppeleder, da fokuset ligger på gruppens handlinger ut fra samspillet og oppfatningene mellom medlemmene. I dette eksemplet vil det altså være en gruppe som utestenger et tidligere gruppelem, og ikke en «leder» som bestemmer at den ene jenta skal utestenges. Som lærer kan jeg ikke gå inn i denne gruppen å plukke ut en person som kan sies å ha startet mobbehandling. Jeg må se gruppen som helhet der det er gjensidig påvirkning fra alle. Alle i gruppen har en rolle, og hvordan de fungerer sammen har mye å si med tanke på mobbingen. Her må jeg se på samspillmønsteret i gruppa, for det er først når man har oppdaget mønsteret man kan sette inn forebyggende tiltak som for eksempel å endre samspillmønsteret eller bryte opp gruppen. En mulig løsning om dette ikke fungerer er å flytte noen personer over til en annen gruppe, for å se hvilken rolle de har der, og om dynamikken da blir balansert på en slik måte at gruppen ikke tyr til mobbing.

4.1.2. Identitetsutvikling

Identitetsutvikling betegnes som den prosessen barnet gjennomgår ved å sette sammen forskjellige bilder av seg selv for å finne sin identitet (Hwang & Nilsson, 2015:37). Ett av disse bildene er barnets oppfatning av tilhørighet i en kultur og i ulike grupperinger. I følge psykologen Jeffrey Arnett varer identitetsutviklingen lenger i dagens samfunn enn tidligere, dette fordi mennesker i dag venter lenger med å ta del i yrkeslivet og stifte familie (Hwang & Nilsson, 2015:37). Denne identitetsutforskningen kan ha både positive sider så vel som negative. Som en konsekvens av samfunnets utvikling og det ideale ved mennesket, opplever fler og fler unge en uro for fremtiden og en frykt for å mislykkes. Arnett har kommet frem til fem aspekter i prosessen med å vokse opp, som alle virker sammen og har betydning for både relasjoner og grupperinger (Hwang & Nilsson, 2015:38). Det er spesielt det første aspektet som blir viktig her; Identitetsutforskning. Dette aspektet handler om å finne seg selv gjennom dagligdagse valg. Her spiller tilhørighet i en gruppe inn; påvirkningen er stor i de gruppene man ønsker å tilhøre (Hwang & Nilsson, 2015:39).

Identiteten kan ha en objektiv og subjektiv side. Identitet som begrep kan knyttes til oppfatningen av et individ som en del av samfunnet, altså miljøets gjensidige påvirkning, og ikke som enkeltpersoner i isolasjon (Imsen, 2005:64). Identiteten vår har en samfunnsmessig forankring, og det er viktig å være oppmerksom på at miljøets forandringer kan sette identiteten vår på prøve (Imsen, 2005:65). I en mobbesituasjon for eksempel, vil det være uheldig å ikke forebygge tidlig da det vil gå utover

identitetsutviklingen til de det gjelder. Ser man identitetsutviklingen i en mobbesituasjon fra et interaksjonistisk perspektiv med fokus på rolleteori, vil personen som mobber og personen som blir mobbet gå inne i ulike roller. På en måte vil mobberen og den som blir mobbet bli stigmatisert, altså plassert i ulike sosiale grupper med beskrivelser basert på samfunnets normer om hvem de er. Over lengre tid vil disse personene ha opparbeidet seg tilskueres forventninger til deres roller, som i verste fall kan føre til at mobberen og den som blir mobbet identifiserer seg med rollene, eller stigmaet de har fått tildelt, fordi de føler de må spille opp til de forventningene tilskuerne rundt har til dem.

Her vil det være relevant å dra inn begrepet «mobbing som tilskuersport» der en gruppe tilskuere er publikum for mobbingen som utspiller seg. I en slik situasjon vil tilskuerne opptre henholdsvis passivt eller noe deltakende, i form av å latterliggjøre den som blir mobbet ved å oppmuntre mobberen(e) gjennom kommentarer, fliring m.m. (Ertresvaag, 2006:22). Dette vil altså føles som en belønning for den eller de som mobber og vil resultere i at mobbingen fortsetter, i mobbernes higen etter bekreftelse og/eller tilhørighet. For den personen som har rollen som offer, vil det gå negativt utover identitetsutviklingen. Personen vil utvikle et feil bilde av hvem han eller hun er, et bilde som vil følge personen videre i livet og farge rollen personen kommer til å ha i samfunnet.

Identitetsutvikling er, som vist til over, et sentralt begrep i det interaksjonistiske perspektivet, samt i Meads teori. Gjennom samspill med både barn og voksne vil den sosiale og personlige identitetsutviklingen oppstå ifølge Mead (Hwang & Nilsson, 2015:224). Identitetsutviklingen utvikler seg helt fra individet er liten til det blir voksen. Hos småbarn er det de viktigste personene i livet deres (mor, far og søsken) som står til ansvar å utvikle og tillegge barnet sin identitet. Hvordan personen ser seg selv er altså avhengig av holdninger og samspillet barnet opplever de første leveårene (Hwang & Nilsson, 2015:224). Et annet perspektiv som tar for seg identitetsutvikling er det sosialkonstruktivistiske perspektivet. Samfunnsmessige faktorer spiller inn på hvordan individet ser seg selv og andre, og som et ledd i individutviklingen vil identiteten til hver enkelt skapes gjennom sosialisering og miljø. Samtidig påpeker det sosialkonstruktive perspektivet at identitet ikke er noe statisk, den endres og utvikles i takt med erfaringer individet gjør seg (Hwang & Nilsson, 2015:226).

4.2 Hvordan kan man forebygge mobbing tidlig?

Forebygging som begrep ble først utviklet og brukt innen helsesektoren, og ble innen det velferdspolitiske domenet brukt som et ord rettet mot forhindring av sosiale problemer (Mikkelsen, 2005). Man kan forebygge i alle typer situasjoner, alt etter hvordan og hvor forebyggingen skal rettes. Innsats rette mot «alle» for å forsøke å forhindre at et problem, sykdom eller en skade oppstår kalles primærforebyggende tiltak (Andreassen, Domben, Gravrok & Schancke, 2011). Når varighet og omfang av et problem har oppstått i en begrenset tilstand settes det inn sekundærforebyggende tiltak. Når et

problem har pågått i en periode, settes det inn tertiærforebyggende tiltak som en innsats i å forsøke å hindre eller begrense følger av problemet (Andreassen et al, 2011). For å forebygge mobbing tidligst mulig vil primærforebyggende tiltak være mest relevant å bruke her. Samtidig vet man at en del mobbing oppstår uavhengig av hvilke primærforebyggende tiltak som settes inn, altså vil sekundærforebyggende tiltak også være viktige i fokuset med å stoppe mobbing.

Mange skoler i Norge benytter seg av ulike former for antimobbeprogram. For å vise til eksempel drar jeg inn det veldig kjente Olweusprogrammet, som ble utviklet i Norge og brukt i skolen fra slutten av 1990-tallet. Gjennom arbeid på skole-, klasse- og individnivå, har programmet som mål å skape et skolemiljø som er trygt og godt for alle elevene (Olweus, 2009:353-354). Hovedmålet vektlegger at mobberne skal få redusert muligheten for å mobbe samt oppleve belønning av mobbeatferden. For å knytte programmet til Olweus` syn på mobberen og den som blir mobbet, ser en at programmet tar utgangspunkt i ulike teoretiske perspektiv, for eksempel antisosial atferd og aggressivitet. Ut i fra beskrivelser av programmet sies det at Olweusprogrammet retter seg mot alle elever i grunnskolen. Med andre ord kan en da påstå at dette tiltaket har en forutsetning om at alle elevene er like, noe som legger et objektivistisk syn til grunn. Ut i fra dette kan man sette spørsmålstegn ved om et slikt program vil nå alle elevene i skolen, og om et slik syn på elevene er rett pedagogisk sett. Behandler vi elevene som objekter, vil det si at vi har mistet grunnleggende verdisyn. Til tross dette, viser undersøkelser gjort på skoler som bruker programmet en tydelig nedgang i mobbesaker. I følge Drugli og Eng (2014) viser studien til en reduksjon på mellom 30% og 60%, noe som betyr at det finnes mange gode tiltak innad i programmet.

4.1.1 Klasseledelse, klassemiljø og læringsmiljø.

Som lærer stilles det stadig krav om kunnskaper. For å kunne forebygge og oppdage mobbing i en tidlig fase er det viktig å vite de ulike måtene mobbing kan oppstå på, og bakgrunnen for at mobbing skjer. Det er først når en som lærer har nok kunnskaper om hvordan de ulike formene for mobbing kan oppstå at en kan sette inn forebyggende tiltak for hindre eller redusere skadene av situasjonen. Som tidligere nevnt må det to- eller flere roller til for at en mobbesituasjon kan oppstå. Den såkalte mobberingen er et eksempel på reaksjonsmønster i en mobbesituasjon som kan oppfattes som gruppehandling. På den måten vil jeg si at mobbing ofte er en gruppehandling, og da er det altså nødvendig at lærere har kunnskaper om gruppepsykologiske perspektiv. På den måten vet de hvordan grupper fungerer sammen og kan plukke opp tegn til uro eller forstyrrelser, og dermed sette inn forebyggende tiltak.

For å forbedre faglige resultater og psykososiale forhold viser forskning til at en klar klasseledelse må til (Ertesvåg 2009, Roland 1999, Roland et al. 2010, gjengitt i Roland, 2014:102). Som lærer skal du

framstå som et tydelig forbilde for elevene på skolen, og skolens oppgave er å «bidra til at lærere framstår som tydelige ledere [...]» (Saabye, 2015:25). I motsetning til en autoritær leder, der lederen bruker teknikker som tvang og frykt for å nå sine mål, vil en autorativ leder vise omsorg og basere sine argumenter rasjonelt for å oppnå tillitt i maktbalansen til sine elever (Roland, 2014:102).

For å skape et godt klassemiljø og dermed et godt læringsmiljø må man som lærer blant annet gi rom for at elevene får prøve seg på forskjellige utfordringer uten å oppleve og bli uthengt av andre. For å dra inn innlæringsperspektivet kan en her nevne ord som *mestringsevne* og *mestringstillitt* som er sentrale begrep hos forskeren og psykologen Albert Bandura (Hwang og Nilsson, 2015:214). Disse begrepene omhandler delvis hvordan et enkeltindivid opplever seg selv og reagerer på forskjellige situasjoner, og det er spesielt i ettertids av gitte oppgaver og lignende mestringstillitten spiller en rolle. Har man et godt og trygt klassemiljø vil ikke elevene være redde for å gjøre noe feil eller bli uthengt i gitte situasjoner, og vil dermed tørre å prøve igjen om det ikke gikk som han eller hun tenkte.

En klasse kan betegnes som en gruppe, og i klassen kan man igjen ha mindre elevgrupper. I det kognitive perspektivet legges det vekt på hvordan enkeltindividets atferd blir påvirket av individets utvikling av tanker og opplevelser i en gruppesammenheng. Altså handler det i en klasse om hvordan noen elevers atferd kan påvirke de andre elevers tanker, følelser og atferd. Her spiller enkeltindividenes tolkninger av hverandre inn på hvordan de oppfatter at en bør oppføre seg i klassen. Som en tydelig klasseleder ville jeg her ha spilt på enkeltelevers verdier og oppførsel som en grunnleggende faktor i klassen for å skape et godt klassemiljø. Om jeg tydeliggjør de elevene med grunnleggende gode verdier, holdninger og respekt for andre for klassen, vil elever som er potensielle plagere eller mobbere observere denne atferden og bli påvirket til å endre sin måte å tenke og handle på.

Imsen (2005) skriver på side 142-143 i *Elevens verden* at mobbing kan tolkes fra forskjellige teoretiske synsvinkler. Ofte er man så opptatt av å se på mobbing som et personfenomen at man ikke oppdager at mobbing også kan forekomme som et sosialt fenomen. Denne betegnelsen kan knyttes til det interaksjonistiske perspektivet, der en eller flere personer i en elevgruppe trakasserer en eller flere utenforstående for å opprettholde eller tilegne seg en status i gruppen. Det kan også være at en eller flere mobber i frykt for å selv bli mobbet, eller fordi det er forventet atferd fra det omgivende sosiale systemet. Og ofte er det også vanskelig å oppdage slik type mobbing, fordi denne type mobbing utføres av elever man anser som «ikke-mobbere».

Innlæringsteorien med Bandura i spissen sier at barn imiterer andre barn- og voksnes oppførsel gjennom observasjon, noe som fra min oppfatning kan resultere i at flere barn kan bli mobbere. Et eksempel her kan være at jeg som lærer har en elev som stadig blir aggressiv når han ikke får det som

han hadde planlagt. Han har altså en proaktiv aggresjonsatferd som er lært ved å oppdage at han blir belønnet med viljen sin om han blir sint, noe som ofte går utover medelever og kan oppleves som mobbing. For at de andre elevene ikke skal oppdage og ta etter denne elevens måte å få viljen sin på, må jeg sette inn forebyggende tiltak som rettes mot alle samtidig som jeg setter inn sekundærforebyggende tiltak på enkelteleven. Det forebyggende tiltaket her ville vært å jobbe med hvordan en skal respektere andre, samt hvilke holdninger vi skal ha for hverandre og hva som er god og dårlig oppførsel. Gjennom å sette standard for akseptabel oppførsel, la elevene være med å bestemme og å vise omsorg vil jeg som autoritativ lærer være med å forhindre at potensielle mobbesituasjoner oppstår. En autoritativ klasseleder vil påvirke potensielle mobbere både direkte og indirekte ved å sette klare rammer og bidra til støttende struktur i klasserommet, samtidig som han har satt tydelige standarder til akseptabel oppførsel. Dermed vil potensielle mobbere vite at læreren ikke aksepterer mobbing, men forventer effektivitet i skolearbeidet og positiv sosial atferd (Roland, 2014:92).

Å skape et godt klassemiljø tar tid og krever innsats. En god lærer må kjenne elevene sine og være interessert i å høre hva de har å bidra med både i- og utenfor klasserommet. Samtidig må læreren legge opp undervisningen på en slik måte at elevene blir engasjerte og nysgjerrige, og hjelpe hver enkelt elev i å nå sine personlige og realistiske mål (Vervik, 2012). Et godt klassemiljø forutsetter blant annet at elevene får lov til å være seg selv og bygge sin identitet og at de får være med å utforske faglig innhold både sammen med en engasjert og tydelig klasseleder, men også alene. I tillegg må det settes av tid til sosiale aktiviteter i klassen slik at elevene får mulighet til å bygge relasjoner seg mellom.

Grunnleggende tillitt til andre er en fundamental forutsetning for å oppleve livsglede og livskraft. Skolen og klasserommets miljø har mye å si for at eleven skal utvikle et grunnleggende tillitsfullt sinn (Imsen, 2005:436). Opplever en å bli mobbet eller at mobbing forekommer i miljøet på skolen kan det føre til at elevene ikke får opparbeidet seg den samme tillitten som en ellers ville gjort. Det har vist seg at mobbing reduseres ved å øke lærertettheten ute i friminuttene. Lærere som griper inn i mobbesituasjoner på en bestemt, autorativ måte vil vise mobberen at slik oppførsel ikke tolereres. Samtidig vil eleven som utsettes for mobbingen oppleve læreren som en trygg og tillitsfull person.

En ser at skolens oppgave under opplæringsloven §9a-3 er å jobbe systematisk og aktivt for å fremme et godt psykososialt miljø slik at hver enkelt elev opplever sosial tilhørighet og trygghet (Opplæringslova, 2003). I følge Maslows behovshierarki, ligger behov for trygghet og sikkerhet som nummer to i hierarkiet og betegnes som et mangelbehov (Imsen, 2005:384). Dette vil si at elever som ikke opplever trygghet og sikkerhet på skolen eller i hjemmet vil utvikle flere behov som ikke kan dekkes. Ser man denne loven i tråd med innlæringsteorien, betyr det at et forebyggende tiltak vil dreie

seg om skolens form for oppdragelse så vel som foreldrenes form for oppdragelse. Skolen må legge til rette for at hver enkelt elev vet hvilke verdier og normer som er passende ovenfor andre elever og voksne og hva som er god og dårlig oppførsel. Ut i fra teori vet jeg at muligheten for å utvikle frykt og angst øker betraktelig som en konsekvens av mobbing. Om man setter det helt på spissen, vil behovet for trygghet blant annet betyr å kunne føle seg fri for angst og kaos, og skoler der elever blir utsatt for mobbing og opplever angst og frykt vil ha brutt opplæringsloven §9a-3. Spørsmålet blir da hvorfor skolen ikke blir straffet, og om opplæringsloven virkelig har noen betydning eller bare blir brukt som et slags glanspapir for å berolige bekymrede foreldre.

5.0 Oppsummering

Å kunne plukke ut elever som er mobbere og elever som er utsatt for mobbing på strak arm går ikke. Prøver man seg på dette vil mange enkeltelever falle gjennom og ikke bli sett. I følge Roland finner man tendenser hos disse elevene, men ikke konkrete kjennetegn (Roland, 2014:47). En kan si at professor Stein Erik Ulvund har samme tankegang, da han kommer med uttalelsen om at alle i prinsippet kan bli et mobbeoffer, uavhengig av utseende, sosial status eller økonomi (Utdanning, 2012). Likevel er det ifølge Roland noen elever som er litt mer utsatte en andre. «Barn som lett blir redde, defensive og usikre har betydelig høyere risiko for å bli utsatt for mobbing. Så brutalt er det, sier Roland» (Utdanning, 2012).

Som lærer er det viktig å ha gode kunnskaper om mobbing slik at en kan gå inn i en situasjon og snu den til det positive. Men hvordan kan man oppdage mobbing? Olweus` teori konkluderer med at forekomsten av mobbing er større på skoler der elevene kommer fra hjem som legger til rette for å utvikle aggressivitet (jfr. kap 3.2). Med andre ord handler Olweus` teori om at mobbere først blir mobbere når de har et aggressivt personlighetstrekk. Teorien knyttes til personlighetspsykologien, siden fokusområde ligger på den enkelte mobber og den som blir mobbet. Den engelske boka *School Bullying* (2014) derimot, går tilbake i tid og kan knyttes til Heinemanns (1973) funn i sine observasjoner tidlig på 1970-tallet. Ved å se på konteksten rundt mobbesituasjonen, altså miljøet, vil en finne utgangspunktet for hvorfor mobberen mobbet i akkurat denne situasjonen. Samtidig vil det også være relevant å ha kunnskaper om gruppepsykologiske perspektiver når en skal forebygge mobbing. Med utgangspunkt i dette kan man si at både boka *School Bullying* (2014) og Heinemann (1973) støtter seg til sosialpsykologien.

Begrepet reaktiv aggresjon kan knyttes både til Olweus` teori, Heinemann og boka *School Bullying*. Som nevnt i kapittel 3.2.1 forutsetter reaktiv aggresjon en frustrasjon som utgangspunkt for aggressiv atferd. Dette kan være frustrerende tanker og følelser i personens indre og/eller negative eller frustrerende følelser knyttet til stressende omgivelser i skolegården, som får utløp gjennom aggressive

overgrep på enkeltpersoner i skolen. Om en ser på Heinemanns funn i sine observasjoner fra en skolegård tilbake på 1970-tallet ser en at hans teorier om at en i utgangspunktet fredelig gruppe, for eksempel en elevgruppe, må ha en forløpende irriterende hindring for at aggresjonen skal oppstå. Ved å knytte dette til nyere teori, jfr. *School Bullying*, der en ser på mobbing som en sosial dynamikk knyttet til miljøet rundt barna, vil jeg hevde at Heinemanns funn ikke er feil, men en viktig kilde til kunnskap som må til for å kunne oppdage og forebygge mobbing.

Om man skal knytte de seks gruppepsykologiske perspektivene til teori, vil det danne seg et skille der man har innlæringsperspektivet, det psykodynamiske perspektivet og det kognitive perspektivet på en side, og det interaksjonistiske perspektivet, det systemteoretiske perspektivet og det sosialkonstruktivistiske perspektivet på den andre siden. De tre første perspektivene går på enkeltindividets rolle i en gruppesammenheng, og kan på den måten knyttes til Olweus' teori som legger vekt på personlighetstrekk hos mobberen og den som mobbes. De tre siste perspektivene går derimot ut på å se gruppen som en helhet, der alle medlemmene i gruppen har gjensidig påvirkning på hverandre. Disse tre perspektivene knyttes her mer til Heinemanns teori (1973), samt den engelske boka *School Bullying* (2014), fordi man må se gruppen som helhet kombinert med miljøet rundt for å kunne oppdage bakgrunnen for at mobbingen skjer. Det er viktig at man som lærer er bevisst at det ofte må to eller flere perspektiver til for å forstå det som skjer i en gruppesammenheng. Dette fordi de enkelte perspektivene kun gir oss små biter av en større helhet, man vil altså forså mer om hva som foregår i grupper etter hvert som bitene faller på plass.

En viktig grunn til at mobbing bør forebygges i en tidlig fase er for å forhindre at barn ikke utvikler en ugunstig identitet. Derfor er det viktig at man som en god klasseleder fokusere på elevenes identitetsutvikling. Mead nevner i sin teori at den enkeltes identitetsutvikling oppstår gjennom sosialt samspill med andre barn og voksne. Ofte er det de viktigste personene i livet til individet som står til ansvar for å hjelpe til å utvikle barnas identitet. I og med at barna tilbringer mange timer på skolen i sin barndom, vil spesielt kontaktlærere bli ansett som viktige personer i barnets liv, og dermed en viktig rollefigur i barnets identitetsutvikling. Det sosialkonstruktivistiske perspektivet påpeker at identiteten også utvikles gjennom miljøet rundt barnet. Dermed er det hensiktsmessig for identitetsutviklingen til barnet at det vokser opp i et godt klasse- og læringsmiljø. Når en skal forebygge mobbing tidlig er det altså hensiktsmessig å se på klassemiljø, klasseledelse, læringsmiljø og identitetsutvikling samt forebyggende tiltak som ulike antimobbeprogram og lærerens kunnskaper om mobbing.

Å forebygge mobbing i en tidlig fase vil også være viktig for å forhindre at alvorlige konsekvenser oppstår som et resultat av mobbing. I stedet for at elevene utvikler frykt og andre konsekvenser som mobbing fører med seg, vil arbeid med å forebygge mobbing tidlig føre til at elevene blir bedre

mennesker gjennom tiltak som fokuserer på grunnleggende verdier, respekt, toleranse, inkludering og samarbeid. Samtidig er forebygging av mobbing i en tidlig fase viktig for å hindre at mobbingen får rotfeste.

Litteraturliste

Andreassen, M., Domben, P., Gravrok, Ø. og Schancke, V., A. (2011). *Forebyggende innsatser i skolen (2006-2011) – Kunnskapsplattform for forebyggende og helsefremmende arbeid i skolen – med særlig fokus på rusmidler og tobakk*. Hentet fra

http://www.udir.no/globalassets/upload/rapporter/forebyggende_innsatser/5/forebyggende_innsatser_rus.pdf

Buarøy, T., O. (2015, 11. 09). Kildekritikk. Hentet fra

http://www2.hiof.no/nor/biblioteket/hvordan-skrive-oppgave_/kildekritikk&PHPSESSID=184077af6f8nh9gejlsf87l3c2#hvaerkildekritikk

Drugli, M., B. & Eng, H. (2014). Beskrivelse og vurdering av tiltaket Olweusprogrammet – mot mobbing og antisosial atferd. *Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge*. Hentet fra

http://www.ungsinn.no/post_tiltak/olweusprogrammet-mot-mobbing-og-antisosial-atferd/

Duun, G. (2015). *Mobbepoffer eller utsatt for mobbing – en studie av begrepsbrukens konsekvenser*. (Bacheloroppgave, Høgskolen i Nord-Trøndelag), hentet fra

<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/296155/Bachelor.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ertresvaag, K., I. (2006). *Mobbingens selvbilde. En undersøkelse av reelt og ideelt selvbilde hos mobber og offer*. (Mastergradsavhandling, Universitetet i Oslo). K. I. Ertresvaag, Oslo.

Ertesvåg, S., K. (2016). Mobbing. *Store Norske Leksikon*. Hentet fra

<https://snl.no/mobbing>

Fangen, K. (2015, 17. 06). Kvalitativ metode. Hentet fra

<https://www.etikkom.no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnarminger/Kvalitativ-metode/>

FUG. (2016). *Signerte partnerskap mot mobbing*. Hentet 26.05.2016, fra

<http://www.fug.no/signerte-partnerskap-mot-mobbing.5833995-152787.html>

Greiff, P. (2005). *Mobbing, selvoppfatning og psykisk helse: Teoretisk gjennomgang og resultater fra en undersøkelse i Namdalen blant elever i 6. og 9. klasse høsten 2002*. (Doktorgradsavhandling, Pedagogisk institutt). Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Trondheim: NTNU.

Heinemann, P. P. (1973). *Mobbing: gruppevold blant barn og voksne*. Oslo: Gyldendal.

Hjukse, A., V. (2004). Skolegården – en asfaltjungel? *Universitetet for miljø- og biovitenskap*. Hentet fra

<http://forskning.no/barn-og-ungdom-mobbing-skole-og-utdanning/2008/02/skolegarden-en-asfaltjungel>

Hwang, P. og Nilsson, B. (2015). *Gruppepsykologi – en innføring i gruppepsykologiske prosesser i barnehage, skole og fritid*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Imsen, G. (2005). *Elevens Verden: Innføring i pedagogisk psykologi* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Malt, U. (2009). forsvarsmekanisme. *Store medisinske leksikon*. Hentet fra

<https://sml.snl.no/forsvarsmekanisme>

Mellingsæter, H. og Svarstad, J. (2016, 27.02). Slik skal Torbjørn Røe Isaksen stopp mobbingen i skolen. *Aftenposten*. Hentet fra

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Slik-skal-Torbjorn-Roe-Isaksen-stoppe-mobbingen-i-skolen-8370214.html>

Mikkelsen, S. (2005). Hva er forebygging? (2005). Hentet 30.04.16, fra

<http://www.forebygging.no/Artikler/2007-1998/Hva-er-forebygging/>

NOU 2015:2. (2015). Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø. Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/?q=&ch=1>

Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen. Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget.

Olweus, D. (2009). Mobbing i skolen – fakta og tiltak. I K. Klepp og L. E. Aarø. (Red.). *Ungdom, livsstil og helsefremmende arbeid* (346-359). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Opplæringsloven. (2003). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_11

Roland, E. (2008). *Mobbing i grunnskolen 2004-2008*. Hentet 04.03.16, fra http://ansatt.uis.no/getfile.php/Nyhetsvedlegg/Mobbetrender_des08.pdf

Roland, E. (2014). *Mobbingens psykologi: hva kan skolen gjøre?* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Roland, E. (2015, 18.03). Mobbing i et historisk perspektiv. Hentet 04.03.16, fra <http://laringsmiljosenteret.uis.no/mobbing/hva-er-mobbing/mobbing-i-historisk-perspektiv/>

Schott, R. M. og Søndergaard, D. M. (2014). Introduction: new approaches to school bullying. I R.M. Schott og D. M. Søndergaard (Red.), *School Bullying New Theories in Context* (1-19). Cambridge: Cambridge University Press.

Sirnes, T. (2015, 02.02). Forsvarsmekanismer. Hentet fra <https://wiki.rogfk.no/groups/psykologi1/wiki/14ae7/Forsvarsmekanismer.html>

Universitetsforlaget. (2016). *Erling Roland*. Hentet 09.03.16, fra https://www.universitetsforlaget.no/Bli-forfatter/Vaare-forfattere/Erling_Roland

Utdanningsnytt. (2012). *Dette kjennetegner et mobbeoffer*. Hentet 26.04.16 fra <https://www.utdanningsnytt.no/nyheter/2012/august/dette-kjennetegner-et-mobbeoffer/>

Vervik, M. (2012, 12. 02). Godt klassemiljø, skaper godt læringsmiljø. Hentet fra <http://proksimalt.blogspot.no/2012/02/godt-klasse-milj-skaper-godt-lringsmilj.html>

Opplasting av samtykkeskjema

Opplasting samtykkeskjema

Last opp pdf.-filen her. Maks én fil.

BESVARELSE

Filopplasting

Filnavn	5208435_cand-5997151_5224941
Filtype	pdf
Filstørrelse	206.665 KB
Opplastingstid	29.05.2016 14:55:08

Neste side
Besvarelse
vedlagt

universitet

**SAMTYKKE TIL BRUK AV PROSJEKT, KANDIDAT-, BACHELOR-
OG MASTEROPPGAVER**

Forfatter(e): Thea Vikavoll

Norsk tittel: En litteraturstudie om mobbing og tidlig forebygging av mobbing.

Engelsk tittel: A literature survey about bullying and early prevention of bullying.

Studieprogram: Avdeling for lærerutdanning

Emnekode og navn: GLB360

Vi/jeg samtykker i at oppgaven kan publiseres på internett i fulltekst i Brage, Nords' åpne arkiv

Vår/min oppgave inneholder taushetsbelagte opplysninger og må derfor ikke gjøres tilgjengelig for andre

Kan frigis fra: _____

Dato: 27.05.2016

Thea Vikavoll
underskrift

Thea Vikavoll
underskrift

Thea Vikavoll
underskrift

Thea Vikavoll
underskrift

